

ATTILA BALOGH

Playback

*Sporočilo
Večerja je v hladilniku
Babica je umrla
Psa sem peljal na sprehod
Poljubček očka*

Ali množina informacij moralno vpliva na njihovo vsebino? Ali povedano drugače, je dolžina sporočila prepričljivejša od njegovega pomena? Se sporočila razvrščajo po pravici, potrebi, sposobnosti, ali pa sporočevalec vnaprej izbira snov glede na svoje pravice, potrebe, sposobnosti ali včasih celo diktaturo?

Večerja je v resnici v hladilniku.

Babica je res umrla (glej smrtovnico in okusno gravuro na žari z njenim pepelom).

Pes se, na našo veliko nejevoljo, lahko odpelje na sprehod v elegantne parke med drevjem, kjer lahko opravi svoje osnovne potrebe, medtem ko se mi potikamo za njim s svojimi nezanesljivimi brzinomeri.

Očkov poljub je zgolj tradicionalna hinavščina nadrejenega, ki nam daje kruh in prinaša dnevne novice; kot da bi bil očka država.

Našobljene ustnice starševske države so vegetarijanske. Kot rastlinojedi dinozaver preprečuje, da bi samičino mleko doseglo otroke, željne živalskih beljakovin. Tudi za druge sorodnike, katerih okusi so drugačni, se ne zmeni.

Država kot skladanica družinskih enot ima praviloma en sam kulturni in ekonomski izvor. Če se postavimo na eno stran in terjamo svoje pravice kot posamezniki, nam to prinese značilnosti manjšine (na družbeni ravni) ali duševne bolezni na ravni posameznika.

Zdi se, da so svetovni lovci na novice ostali brez besed. Ustanavljajo se multinacionalne družbe in spreminjajo ekonomski vidik etničnosti; angleška volna, škotski viski, glasba madžarskih Ciganov, bruseljske čipke, španska gripa, ruska vodka. Medetnična okoljska spolnost se dotika osebnih odnosov: doli v disku globalne vasi se lahko srečaš s komer koli.

S pooblastilom rasizma Ministrstvo za zunanjo trgovino dežele Srednje Evrope izvaža svoje Cigane na trg sužnjev v Dovru, kjer jih odklopijo od respiratorja v domovini. V zmedenosti kome postanejo Cigani vzor nedomo-ljubja. Ljubeznivi Angleži in Angležinje, v vašo radost in veselje vam ponujamo Cigane po najbolj konkurenčnih cenah – recept ni potreben. Medtem se v enem

najmodnejših londonskih kinematografov emancipirani aktivisti za človekove pravice že s čebulo v rokah cmerijo ob najnovejši srce parajoči pripovedi Tonyja Gatliffa o problemih Ciganov, poenostavljenih za množični trg. Vendar vidijo samo navidezni svet, projektiran na srebrno platno. Nihče med njimi ni šel v Dover, niti po nakupih ne.

Po nekaj dobrih predavanjih lahko ob pomoči gumba za playback zapojemo pesmi sužnjev in tistih, ki živijo v rezervatih; po njih sodeč, ni nikakršnega boga ne domovin, je pa veliko učenjakov, ki kolonizirajo področje folklornih raziskovanj.

Ko stojimo v ozadju elegantnega erotičnega diska in pustimo očem, da se sprehodijo za ljubkim krilcem, stopamo po poti rahljanja družinskih vezi. Narod bo mogoče pustiti na cedilu tudi brez resnobe in znanosti kakega Mengeleja, ko se bo, po zaslugi kloniranja, veliko število Ciganov lahko seznanilo z Norvežani.

Če si kljub svoji ciganskosti izberem madžarsko žensko – ima to kakšno kulturno-antropološko vrednost, je to kulturno-antropološko dejanje? Če ne upoštevamo ljubezni, je odgovor da.

Ne glede na strokovne nasvete genetikov in antropologov sem se izogibal deklet iz slumov in mladih znanstvenic, ki si tako rade tlačijo mikrofone v usta. Negotovo iskanje ljubezni in doma me je pripeljajo v grad madžarskega aristokrata. Sprva sem izzval paniko, toda moja prikupna osebnost in klasično čedna pojava sta mi omogočili, da sem hitro premostil prepad med kulturama. Zaradi moje eksotične fiziognomije in tipično arijske oblike lobanje so mi ponudili kavo in celo prigrizek.

Pohlepno sem vsrkaval zame nenavadne, vendar zanimive kulturne predmete okrog sebe. Opazil sem, na primer, da za čiščenje telesa uporabljajo bioaktivno milo, ki se slabo peni; čiščenje svojih pokvarjenih duhov pa prepušča državnim uradnikom in prizanesljivim sodnikom. V javnosti si ne brskajo z zobotrebcami po zobeh in ne usekujejo se v robčke z monogramom (z rahlo vstran obrnjeno glavo, tako kot Cigani na ulici pljuvajo). Otroci različnih spolov in odrasli se kopajo ločeno, da ne bi prezgodaj odkrili nečesa bistvenega. Znamenje njihove civilizacije je, da skozi ultravijolična očala strmijo v plastično škatlo in gledajo neskončno zgodbo, razbito na stotine epizod. Zaradi zgradbe njihove zgodnje zgodovine je bil problem duhovne degeneracije rešen: televizijski smog, ki se lepi na njihov optični živec, zamegljuje introspekcijo.

Nekoč je bil madžarski kralj, ki je zaradi diplomatskih spletk sprejel krono ne od bizantinskega cesarja, ampak od vladarja svetega rimskega cesarstva. Tako je krščanstvo prišlo na Madžarsko kot tuj, vendar potreben kulturni in administrativni sistem. Kralj je poučil svoje naslednike, da morajo tujce odprto sprejemati, saj bi bila država z enim samim jezikom in eno kulturo obsojena na propad.

Ubogi kralj ni vedel, da bo trianonska pogodba po koncu prve svetovne vojne ločila od domovine ne samo naseljene in tolerirane tujce, ampak tudi mnoge Madžare in nekatere Cigane s protetično identiteto madžarsko govorečih ljudi. Dragi prijatelji, Madžari so dobili vse bitke, pa niti ene vojne. To je, kot strateški model, očitno pomembno sporočilo za cigansko inteligenco.

Naši sodobni mali kralji se morajo zdaj pred vstopom v Nato ali EU vsaj za 15 minut zaljubiti v Cigane in pred različnimi sveti, povezanimi s temi prošnjami,

pokazati svoje navdušenje za demokracijo. Zato so ustanovili Nacionalno cigansko manjšinsko samoupravo, ki naj bi dala ustavnim pravicam Ciganov očitno legitimnost. Dobro organizirani aparatčiki so previdno spregledali prevaro s poljubnimi ciganskimi voditelji in izkoristili nasprotja znotraj ciganske inteligence ter tako zagotovili zmago z lahkoto programiranih vazalov. Zaradi ogroženosti zunanjepolitičnih interesov je ustavno sodišče zamižalo pred to volilno prevaro. Vse je čudovito, vse je imenitno, z vsem sem zadovoljen, so rekli največji izmed malih kraljev. Zdaj so se uporni ciganski intelektualci potuhnili in ob zvokih avtentične ljudske glasbe čakajo na sedeže v parlamentu ali možnost službe na ministrstvu.

Na drugi strani globalnih možganov, kamor turisti stopijo samo inkognito, obstaja imperializem. Kolonialna sila je hamburški imperij, njegova kolonija, človeški duh. Sintetični analitiki šušmarijo z delovanjem živčnega sistema, da bi pojasnili željo po upor in vzroke zanj in jih predstavili kot vnetje slepiča. Če počti, pa je edina možnost operacija. Pod napeto kožo nad bulo se skriva gnoj nasprotij med številnimi narodi. Bolni duh mora na specialistični oddelek za etnične operacije, kjer lahko okužbo s tujo etnično skupino strokovno odstranijo. Nazadnje ostane – po zaslugi avtističnih napevov monoglotskih kirurgov – samo enojezična, enokulturna otekline.

Ali povzroči objem ali poljub "tujca" etnične probleme? Sta izvor ali individualnost močnejša, kadar prestopita okamneli in hierarhični prag vznemirjenja? Ljubezen je prav toliko rezultat (če sploh je rezultat) odnosa med posameznikom ali med narodom kot produkt matematične enačbe z dvema neznanikama, kromosomoma X in Y.

Madžarskega pesnika s shakespeariskim talentom so nekoč povabili v zavetje stoletja stare omare v baročnem slogu, kjer je bil skrit pred pogledi sorodnikov. Pod gubami premočno poškrabljenih kril je zapisal: "Zemlja visi v praznini kot nezrela limona." Brez pomoči laserskega raztegljivega merila; koliko nedigitaliziranega poguma in strasti je premogel, da je primerjal Zemljo z nezrelo limono in, še več, da jo je opisal, kako visi v prazno! V tistem času je bila limona na Madžarskem še neznan sadež, pesnik pa komaj kaj slavnejši. Le zakaj so morali pesnika skriti? Zakaj ga je bilo treba umakniti pred zastrtimi ali okronanimi sorodniki, ki goltajo celine, kot bi bile žvečilni gumi? Kot oseba in kot ljudstvo je pesnik postal sirota, brž ko je pozvonil zvonec pri vratih.

Šolski upravitelji vsega sveta, sodobni kolonialisti dvigajo preplah proti ljubezni in odnosom med narodi, da bi dokazali nepotrebnost obojega. Vendar vitalnost človeškega duha v puščavi in v zavetju baročnih omar čaka na blažilni monsunski dež.

***Attila Balogh** je pesnik romskega rodu, ki piše v madžarščini. Je urednik Ciganyfuro in direktor sklada Od Donave do Gangesa. Ta sestavek je bil predstavljen na seminarju Nove smeri v romskih študijah na Univerzi v Greenwichu 11. junija 1998. V angleščino ga je prevedel Martin Kovats.*